

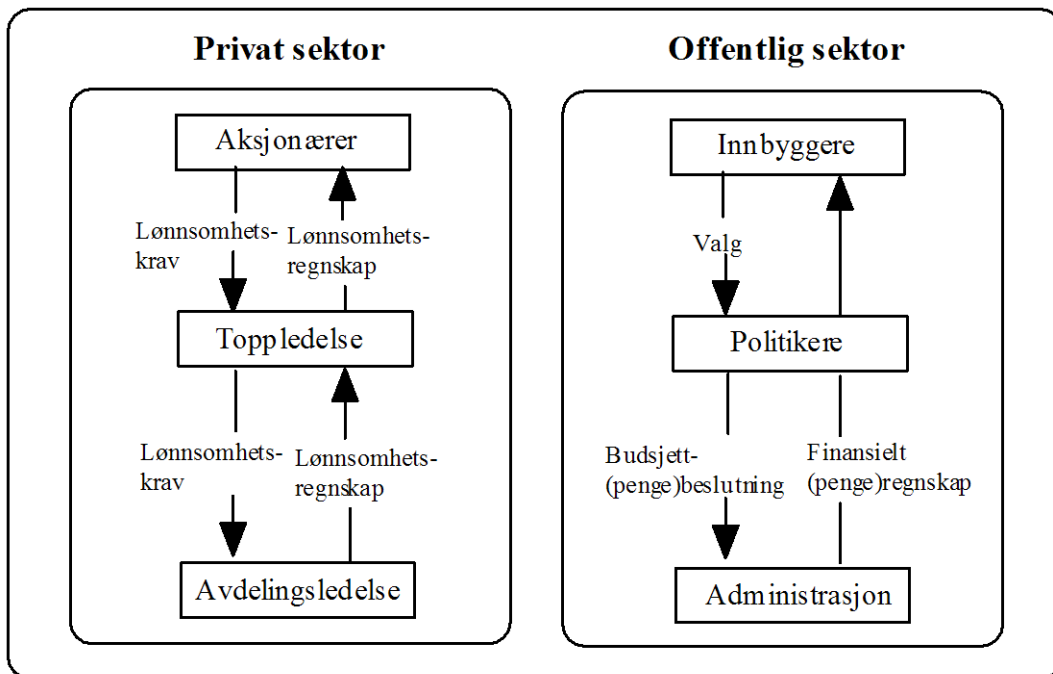
Regnskapsmessig periodisering med fokus på offentlig sektor

av

**Professor, dr. oecon. Norvald Monsen
Norges Handelshøyskole / Høgskolen i Hedmark (Rena)**

Presentasjon på forskningsdagene
Høgskolen i Hedmark (Rena)
25. september 2009

ØKONOMISTYRINGSPROBLEMET

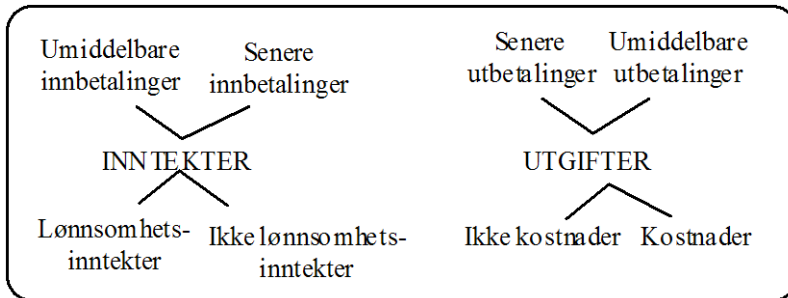

”Man må skille skarpt mellom *privat sektor* på den ene siden og *offentlig sektor* på den annen side. I begge sektorene pådrar man seg *utgifter* for å kunne produsere *varer og tjenester (ytelser)*. Verdien på ytelsene bør alltid være større en verdien på det som man må gi avkall på for å kunne fremstille ytelsene. Et resultatstrev finnes følgelig i begge sektorene. De respektive *resultatregnskapene* er imidlertid svært forskjellige. I offentlig sektor kan man bare utarbeide et *pengeresultatregnskap*, i privat sektor et *lønnsomhetsresultatregnskap*. Innenfor offentlig sektor (staten, kommunene, fylkene, delstatene osv.) tilbyr man ytelsene for å utføre *offentlige oppgaver*. Disse ytelsene selges ikke. Hvis det i det hele tatt kreves betaling for disse ytelsene, er det i form av *gebyr* og ikke *priser*. Disse gebyrene har liten eller ingen sammenheng med *kostnadene* for å fremstille ytelsene. Kostnadene dekkes ikke inn via *priser*, men blir derimot dekket inn på annen måte, hovedsakelig gjennom *beskatningen*. I et bestemt år blir det ikke krevd inn akkurat så mye i skatt, som det beløp man har pådratt seg for å fremstille de offentlige ytelsene. Samfunns- og finansielle overveielser og muligheter bestemmer omfanget på og forholdet mellom inntekter og utgifter.” (Johns, 1951, s. 5; oversatt fra tysk, uthevelser i originalen)

INNETEKTER OG UTGIFTER

Inntekter: krav på innbetalinger

Utgifter: forpliktelser til utbetalinger

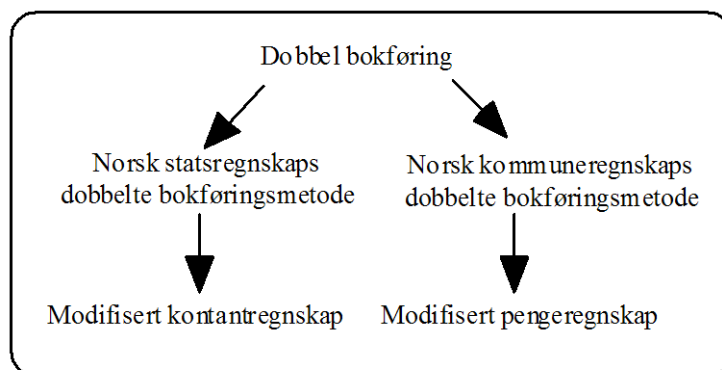
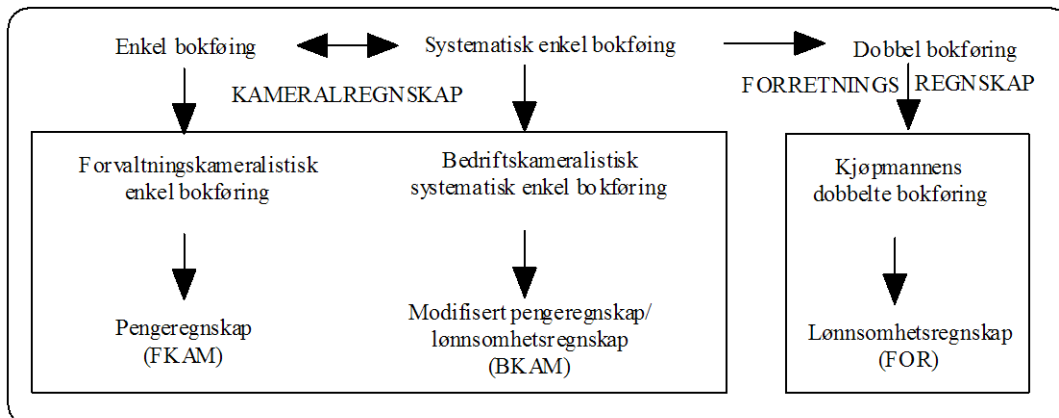

- pengeperiodiseringsprinsipp (*money accrual accounting principle*):

ANORDNINGSPRINSIPPET (inkludert 'kontantprinsippet')

- lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp
(*profitability accrual accounting principle*):

”PERIODISERINGSPRINSIPPET”
(*”accrual accounting principle”*)

TALLEKSEMPEL

En organisasjon har en kassebeholdning på 2.000 ved begynnelsen av perioden. Følgende regnskapsbeløp gjelder for det aktuelle regnskapsåret:

	(1) Påløpt	(2) Anordnet	(3) Betalt	(4)* Lønnsomhets- virkning
(1) Driftsinntekter	16.000	15.000	14.500	15.000
(2) Driftsutgifter	11.000	10.000	9.900	10.100
(3) Renteutgifter	20	20	20	20
(4) Lån	2.000	2.000	2.000	0
(5) Avdrag	200	200	200	0
(6) Investeringsutgifter	3.000	3.000	3.000	300

* *Lønnsomhetsvirkning av inntektene og utgiftene:*

- kun av interesse for organisasjoner som er involvert i markedsmessige byttransaksjoner (dvs. penger byttes mot varer og tjenester)
- private markedsfinansierte bedrifter
- offentlige bedrifter som er markedsfinansiert og ikke skattefinansiert

FORRETNINGSREGNSKAP (lønnsomhetsregnskap)

ÅPNINGSBALANSE

Kasse	2.000	Egenkapital	2.000
	2.000		2.000

Kasse			
IB	2.000	2a)	9.900
1a)	14.500	3)	20
4)	2.000	5)	200
		6a)	3.000
		UB	5.380
18.500		18.500	

Lønnsomhetsresultatregnskap			
2a)	9.900	1a)	14.500
2b)	200	1b)	500
3)	20		
6b)	300		
7)	4.580		
15.000		15.000	

Fordringer			
IB	0	UB	1.500
1b)	500		
1c)	1.000		
1.500		1.500	

Kortsiktig gjeld			
UB	1.100	OB	0
		2b)	200
		2c)	900
1.100		1.100	

Anleggsmidler			
IB	0	6b)	300
6a)	3.000	UB	2.700
3.000		3.000	

Langsiktig gjeld			
5)	200	IB	0
UB	1.800	4)	2.000
2.000		2.000	

Utsatt kostnad			
IB	0	UB	900
2c)	900		
900		900	

Utsatt lønnsomhetsinntekt			
UB	1.000	IB	0
		1c)	1.000
1.000		1.000	

Lønnsomhetsresultat			
UB	4.580	IB	0
		7)	4.580
4.580		4.580	

Egenkapital			
UB	2.000	IB	2.000
2.000		2.000	

SLUTTBALANSE

Kasse	5.380	Kortsiktig gjeld	1.100
Fordringer	1.500	Langsiktig gjeld	1.800
Anleggsmidler	2.700	Utsatt lønnsomhetsinntekt	1.000
Utsatt kostnad	900	Egenkapital	2.000
		Lønnsomhetsresultat	4.580
10.480		10.480	

FORVALTNINGSKAMERALISTIKK

	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)
1) Driftsinnt.		15.000	14.500	500				
2) Driftsutg.						10.000	9.900	100
3) Renteutg.						20	20	
4) Lån		2.000	2.000					
5) Avdrag						200	200	
6) Inv.utg.						3.000	3.000	
	0	17.000	16.500	500	0	13.220	13.120	100

Tabell 1: Forvaltningskameralistisk enkel bokføring.

STATSREGNSKAPET I NORGE

ÅPNINGSBALANSE

Kasse	2.000	Avslutningskonto	2.000
	2.000		2.000

Kassebeholdning			
IB	2.000	2)	9.900
1)	14.500	3)	20
4a)	2.000	5a)	200
		6a)	2.000
		6b)	1.000
		UB	5.380
18.500		18.500	

Bevilgningsregnskap			
2)	9.900	1)	14.500
3)	20	4b)	2.000
5b)	200	6e)	100
6a)	2.000	7)	
6c)	1.000		
6e)	100		
7)	3.380		
16.600		16.600	

Kapital i anlegg			
IB	0		
6b)	1.000	6d)	100
		UB	900
1.000		1.000	

Konto for forskyvning i balansen			
4b)	2.000	5b)	200
6d)	100	6c)	1.000
8)	2.480	7)	3.380
4.580		4.580	

Langsiktig gjeld			
5a)	200	IB	0
UB	1.800	4a)	2.000
2.000		2.000	

Avslutningskonto			
		IB	2.000
UB	4.480	8)	2.480
4.480		4.480	

SLUTTBALANSE

Kasse	5.380	Langsiktig gjeld	1.800
Kapital i anlegg	900	Avslutningskonto	4.480
	6.280		6.280

KOMMUNEREGNSKAPET I NORGE

ÅPNINGSBALANSE

Kasse	2.000	Likviditetsreserve	2.000
	2.000		2.000

Memoriakonto ubrukte lån	
0	0

Memoriakonto ubrukte lån	
0	0

Kassebeholdning			
IB	2.000	2)	9.900
1a)	14.500	3)	20
4a)	2.000	5a)	200
		6a)	3.000
		UB	5.380
	18.500		18.500

Driftsregnskap			
2a)	9.900	1a)	14.500
2b)	1.100	1b)	1.500
3)	20	6d)	300
5b)	200		
6d)	300		
8)	1.000		
9)	3.780		
	16.300		16.300

Fordringer			
IB	0	UB	1.500
1b)	1.500		
	1.500		1.500

Investeringsregnskap			
6b)	3.000	4c)	2.000
		8)	1.000
	3.000		3.000

Anleggsmidler			
IB	0	6c)	300
6a)	3.000	UB	2.700
	3.000		3.000

Kortsiktig gjeld			
UB	1.100	IB	0
		2a)	1.100
	1.100		1.100

Langsiktig gjeld			
5a)	200	IB	0
UB	1.800	4a)	2.000
	2.000		2.000

Kapitalkonto			
4c)	2.000	IB	0
6c)	300	5b)	200
UB	900	6b)	3.000
	3.200		3.200

Likviditetsreserve			
UB	2.000	IB	2.000
	2.000		2.000

Ikke disponert netto driftsresultat (regnskapsmessig overskudd)			
UB	3.780	IB	0
		9)	3.780
	3.780		3.780

Memoriakonto ubrukte lån			
IB	0	4d)	2.000
4b)	2.000	UB	0
	2.000		2.000

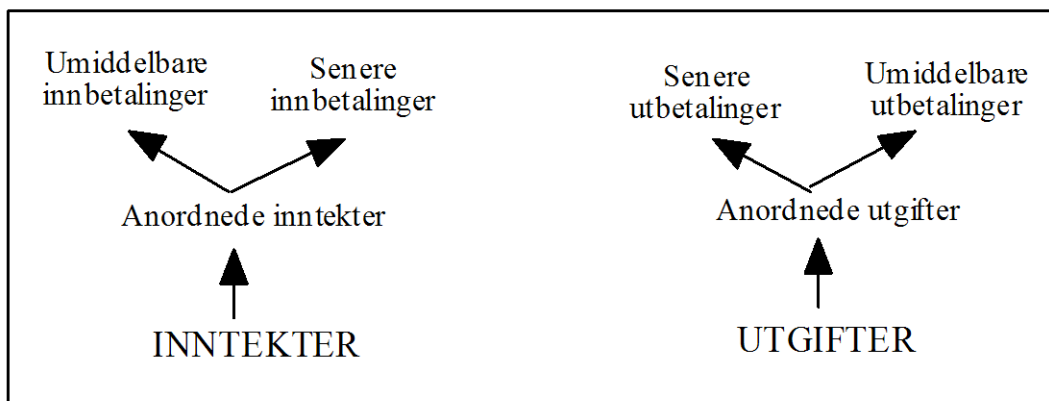
Memoriakonto ubrukte lån			
4d)	2.000	IB	0
UB	0	4b)	2.000
	2.000		2.000

SLUTTBALANSE

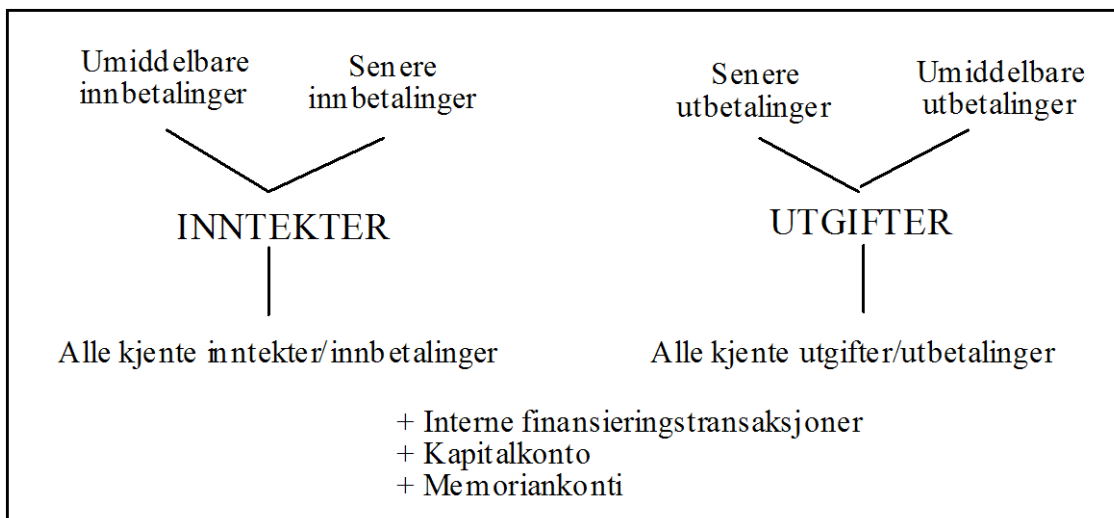
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Kasse</td> <td style="width: 20%; text-align: right;">5.380</td> </tr> <tr> <td>Fordringer</td> <td style="text-align: right;">1.500</td> </tr> <tr> <td>Anleggsmidler</td> <td style="text-align: right;">2.700</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">9.580</td> </tr> </table>	Kasse	5.380	Fordringer	1.500	Anleggsmidler	2.700		9.580	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Kortsiktig gjeld</td> <td style="width: 20%; text-align: right;">1.100</td> </tr> <tr> <td>Langsiktig gjeld</td> <td style="text-align: right;">1.800</td> </tr> <tr> <td>Likviditetsreserve</td> <td style="text-align: right;">2.000</td> </tr> <tr> <td>Ikke disp. nto. driftsres.</td> <td style="text-align: right;">3.780</td> </tr> <tr> <td>Kapitalkonto</td> <td style="text-align: right;">900</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: right; border-top: 1px solid black;">9.580</td> </tr> </table>	Kortsiktig gjeld	1.100	Langsiktig gjeld	1.800	Likviditetsreserve	2.000	Ikke disp. nto. driftsres.	3.780	Kapitalkonto	900		9.580
Kasse	5.380																				
Fordringer	1.500																				
Anleggsmidler	2.700																				
	9.580																				
Kortsiktig gjeld	1.100																				
Langsiktig gjeld	1.800																				
Likviditetsreserve	2.000																				
Ikke disp. nto. driftsres.	3.780																				
Kapitalkonto	900																				
	9.580																				
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Memoriakonto ubrukte lån</td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">0</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">0</td> </tr> </table>	Memoriakonto ubrukte lån		0	0	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Memoriakonto ubrukte lån</td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">0</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">0</td> </tr> </table>	Memoriakonto ubrukte lån		0	0												
Memoriakonto ubrukte lån																					
0	0																				
Memoriakonto ubrukte lån																					
0	0																				

Anordningsprinsippet

FORVALTNINGSKAMERALISTIKK

KOMMUNEREGNSKAPET

KONKLUSJON

- Hvordan pådras utgifter og inntekter?
  - (a) via markedsmessige byttetransaksjoner?
  - (b) via ensidige transaksjoner?

Situasjon (a): LØNNSOMHETSREGNSKAP (forretningsregnskap)

Situasjon (b): PENGeregnskap (kameralregnskap)

Offentlig budsjettfinansiert sektor i Norge: situasjon (b)
PENGeregnskap bør fortsatt utarbeides i offentlig sektor

- pengeperiodiseringsprinsippene i STAT og KOM bør defineres klarere

Forvaltningskameralistikk (FKAM):

- *forvaltning av offentlige (skatte)inntekter i samsvar med et demokratisk (politisk) vedtatt pengebudsjett (dvs. inntekts- og utgiftsbudsjett)*

- klar definisjon av ANORDNINGSPRINSIPPET (betalingskontroll)

- **REDESKO**: regnskap for demokratisk styring og kontroll

To alternativer:

1) Erstatte de uklare pengeperiodiseringsprinsippene i STAT og KOM med FKAMs klare definisjon av anordningsprinsippet, og fortsette med

bruk av dobbel bokføring

2) Innføre FKAM i offentlig sektor i Norge:

- definere anordningsprinsippet som i FKAM

- erstatte kjøpmannens debet/kredit konti med kameralistens inntekts/utgiftskonto

- erstatte statsregnskapets og kommuneregnskapets dobbelte bokføringsmetoder med forvaltningskameralistisk enkel bokføring